
Odkaz diela Jána Stanislava

Ján Doruľa

Už pri stom výročí narodenia Jána Stanislava a pri 10. výročí vzniku slavistického pracoviska na pôde Slovenskej akadémie vied sme boli povedali a aj vysvetľovali súvislosť nášho vedeckovýskumného zamerania s vedeckým dielom Jána Stanislava a s jeho aktuálnym odkazom. Návrhom na čestný názov nášho slavistického pracoviska sme vzdali svoj hold dielu Jána Stanislava.

Sme si, pravdaže, plne vedomí toho, že vedecký výskum nie je nikdy definitívne zavŕšený, ale že má svoju neprerušenu nadväznosť, že prináša nové poznatky, ktoré spresňujú, ustavične dotvárajú obraz o našom jazykovom, historickom a kultúrnom vývine. A tak je to aj pri nadväzovaní na obsiahle dielo Jána Stanislava, ktorý žil, teda študoval a vo vedeckom výskume začal pracovať v čase, keď sa dotvárala a postupne konštituovala slovenská profesionálna veda v európskom civilizačnom priestore v dvadsiatych a tridsiatych rokoch 20. storočia, v časoch prvej ČSR, keď prví slovenskí profesionálni vedci získavali svoje vzdelanie v Prahe (napr. aj Ľudovít Novák, Daniel Rapant a ďalší) a potom u českých profesorov na Univerzite Komenského v Bratislave, aby potom sami sa pričinovali o profesionálnu prípravu mladších slovenských adeptov vedy. Všetci žili, študovali a tvorili v spoločenskej a politickej atmosfére nástupníckej potrianonskej Česko-Slovenskej republiky, v ktorej sa úradne presadzovala predstava o tzv. československom národe a československom jazyku. Obidvoje – národ i jazyk – bolo politicky utilitaristickým umelým konštruktom, ktorý sa usilovali aj vedecky podložiť niektorí významní vedci, najmä v duchu svojho poslania na Slovensku pôsobiaci českí vedci, akými boli predovšetkým historik Václav Chaloupecký, jazykovedec Václav Vážný alebo literárny vedec Albert Pražák, ktorí sa inak významne zaslúžili o rozvoj vedeckého bádania na Slovensku nielen vo výskumnej, ale aj vo vzdelávacej a organizátorskej oblasti. Zďaleka nie všetci však vedeli alebo zďaleka nie všetci sa usilovali porozumieť slovenskému spoločenskému, kultúrnemu a duchovnému prostrediu s jeho tradíciami zakotvenými a fixovanými dlhými stáročiami spolunažívania, mnohostranného príčinnivého pôsobenia i bojov a zápasov v prostredí mnohonárodnostného Uhorska. Typické je v tomto kontexte konštatovanie profesora na Univerzite Komenského v Bratislave Václava Chaloupeckého: „Je tu vše nejak malicherné, malomestské a nikde se zatím neukazuje naděje, že by mohla ta kocourkovština vzítí za své. Ba Slováci v ní vidí jaksi svůj svojráz. Chtějí žít svou maloměstskou idylu z dob svého mládí, znovu, svobodně, bez maďarského útisku. Chtějí zůstat svými, t. j. vesničany a maloměšťáky, a v každém proniknutí západ-

ní kultury a vůbec vyšší kultury vidí nebezpečí pro svoji slovenskost a pro svůj dědinský svojráz. Podivná země!¹ „Je vidět, že se naše naděje, skládané v dobách revolučních do Slovenska, nesplnily. I my, kteří už celé desetiletí působíme na Slovensku a snad jsme i vykonali něco pro kulturní povznesení této nešťastné země, zůstáváme tu povždy nevíтанými cizinci. (...) Bůh sám ví, kde se v té zemi a v těch lidech bere ta kulturní odolnost a ta vis inertiae proti všemu rozumnému a logickému. Je však patrné, že naše střízlivé a prosté metody se tu neosvědčují. Snad jsme tu měli raději zakládat bratrstva tajemství krve Kristovy a mystická sdružení neposkvrněné Panny Marie – s politickým pozadím, a nikoli vědecké semináře a instituce se snahou po západoevropské ideologii. A v historii heroické lži, po kterých separatistické Slovensko tolik touží! Mám dojem, že jsme tu nyní po desíti létech více cizinci, než když jsme sem přišli. A tak jako v kolonii.“²

Chaloupeckého výklad, že staré Slovensko (územie siahajúce na východe niekam po Hron, za mesto Zvolen) bolo osídlené českým obyvateľstvom, ostatné územie, najmä stredné a severné Slovensko, bolo až do 13. storočia ľudoprázdne, neosídlené; od 13. storočia sa zaľudňovalo obyvateľstvom zo západu, severu i východu (valašská kolonizácia) i nemeckým baníckym osídlením. V Starom Slovensku Václav Chaloupecký píše: „v ohľadu národnostným bylo staré, historické Slovensko zemí českou. Tím není ovšem řečeno, že by jazyk, **tak jako v jiných kmenových oblastech českého národa**, neměl tu jistého provinciálního zbarvení. **Avšak obyvatelé starého Slovenska co do jazyka byli po celý středověk pokládáni za Čechy.** Není vůbec pro Slovensko jiných historických dokladů než tohoto druhu.“³ Aj inde V. Chaloupecký tvrdí: „**Historicky je nepochybné, že střední Slovensko je útvarem mladým, vzniklým až za doby kolonizace**, složeným z těch hospodářských a etnických prvků, které se jí nabízely. Byly to nepochybně etnické prvky ze sousedství. (...) Novus rerum je na středním Slovensku kolonizace hornická. (...) To jsou první obyvatelé. (...) Po devastovaných lesích zůstávají rozsáhlé paseky. A tam někdy od XIV. stol. se zahnízdňují Valaši. Většinou původu ruského, v menší míře rumunského. Mám nezvratné důkazy o tom, že v oblasti středního Slovenska žilo na tisíce Valachů – Rusů. **Všichni tyto lidé kolonizace utopili se v středním Slovensku.** Beze stopy?“⁴ Tu by, pravda, sa mohla položiť otázka,

¹ Chaloupecký Šustovi 18. 9. 1928. Citujeme z knihy DUCHÁČEK, Milan: Václav Chaloupecký. Hledání československých dějin. Praha : Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum 2014, s. 181. Aj ďalšie citáty z Chaloupeckého diela a z jeho korešpondencie preberáme z tejto knihy (pod skratkou M. Ducháček s uvedením čísla príslušnej strany). Naše sú grafické zvýraznenia textu v týchto citátoch.

² Chaloupecký Šustovi 19. 9. 1929; M. Ducháček, s. 183-184. Na svojich slovenských poslucháčov sa V. Chaloupecký aj takto sťažuje: „Mladí Slováci, naši žáci, jsou už chytřejší. Uznávají ty naše pravdy, ale tvrdí, že žádná vědecká argumentace nemůže jim vzítí jejich národní separatistické přesvědčení. Pražák, Chaloupecký, Weingart atd. mají pravdu, ale my se cítíme jako jiný národ než Češi atd.“ (Chaloupecký Mendlovi 26. 6. 1925; M. Ducháček, s. 212)

³ CHALOUPECKÝ, Václav: Staré Slovensko. Bratislava : Filozofická fakulta University Komenského 1923, s. 313; M. Ducháček, s. 212.

⁴ Chaloupecký Pekařovi 5. 12. 1925; M. Ducháček, s. 215.

v akom to vlastne prostredí stredného Slovenska sa tí Valasi utopili; azda v tom ľudoprázdnom? Ak svoju argumentáciu zakladal na toponymii, na forme zápisov miestnych názvov, ukázalo sa, že práve v tejto argumentácii je slabina výkladov V. Chaloupeckého, ktorému chýbala primeraná filologická erudovanosť. Ako už hneď vtedy (v roku 1933) upozornil Vladimír Šmilauer, „Jména XIII. stol. musela by vypadati jinak, kdyby byla střední Slovensko v XIII. století zaplavila vlna polsko-rusko-československá. Nemáme však nijakých stop ruských nebo polských jmen, celé Slovensko – západní, střední i východní, má (...) nomenklaturu aspoň hláskoslovně jednotnou. (...) Východní slovenština (...) je v XIII. stol. shodná se slovenštinou západní – bylo by možno dosáhnouti jednoty v tak krátké době? Terminologie je všude slovanská. Bylo by to možno, kdyby šlo o kolonizaci vedenu hlavně Němci a Maďary (...)? Není mnohem přirozenější výklad, že Maďari, když ovládli tyto kraje, našli zde již obyvatelstvo – a od něho převzali jména?“⁵ Aj Ján Stanislav neskoršie napísal: „Pred nejakými 10-12 rokmi bol spor o osídlenie Liptova, V. CHALOUPECKÝ (...) hovoril o neskorej kolonizácii Liptova. Jeho náhľad prijal A. HÚŠČAVA (...). Pravda, ja nie som historik a prebral som len výskum historikov. Proti tomu sa vyslovil D. RAPANT (*O starý Liptov*, Brat. 1933, 551-41). V polémii medzi Chaloupeckým a Rapantom nešlo, pravda, o moje výklady. Obidvaja historici dôvodili svojím materiálom a svojimi metódami. Na tom všetkom mi teraz ani nezáleží. Ako jazykovedec mám povinnosť povedať, že obyvateľstvo Liptova je oveľa staršie než prvé zmienky o dedinách a pod. (...). Máme aj jazykové svedectvá o tom, že Liptov bol osídlený už pred polovicou 12. st.“⁶

Je kuriózne, že práve Václav Chaloupecký vznášal voči Ľ. Štúrovi neoprávnené obvinenia z vedeckého diletantizmu, z nedostatočnej odbornej filologickej prípravy, čo tiež vraj významne prispelo k jeho nešťastným osudovým rozhodnutiam, ktoré v rozhodujúcej miere priviedli k prerušeniu prirodzeného historického vývinu smerujúceho k československej národnej a jazykovej jednote.⁷

Tendenčnosť a vedecká nepodloženosť Chaloupeckého výkladov je očividná. Ohradzoval sa proti nim aj Chaloupeckého súčasník Daniel Rapant: „Nie sú to tedy žiadne «stredoslovenské lesy a hvozdy», proti ktorým sa bránime – máme-li už reagovať aj na túto poznámku prof. *Chaloupeckého*, ktorý akýkoľvek nesúhlas so

⁵ Šmilauer Chaloupeckému 15. 10. 1933; M. Ducháček, s. 244-245.

⁶ STANISLAV, Ján: Odkryté mená slovenských miest a dedín. 1. vyd. Bratislava : Orlovský 1947; reprint Matica slovenská Martin 2008, s. 52.

⁷ V. Chaloupecký napríklad píše: „Třeba si také uvědomit, že *Štúr se svými druhy neměli dostatečné přípravy vědecké nejen v historii, ale zejména v jazykozpytu*. A přece tito *vědeční diletanti* na svých pochybných vědomostech snažili se rozmanitě zdůvodnit své počínání, proti němuž se tak ostře ozvali skutečně vědeční představitelé starší generace se Šafaříkem a Palackým v čele. A přece jen Štúr a jeho druhové měli na Slovensku úspěch.“ (*O historických vztazích mezi Čechy, Moravany a Slováky*, sloupcová korektura; M. Ducháček, s. 374) Aj k spisovnej slovenčine mal V. Chaloupecký jednoznačne vyhranený postoj: „*Naše stanovisko k slovenštině by mělo být jasné a zásadní: trpět, pokud jinak nelze, tento historický omyl. Ale nikdy jej nepodporovat, nedělat sebou, a tak autorizovat.*“ (Chaloupecký Pražákovi 9. 1. 1928; M. Ducháček, s. 161)

svojou teoriou vie si vysvetliť len akosi «nacionální předpojatostí» – ale bránime sa proti snahám skresliť našu minulosť v záujme tendencií neprajných nielen nám, ale neprajných a škodlivých aj ideálu jednoty československej, v záujme ktorej sú – pochybene ovšem – ohrievané, a bránime sa predovšetkým a nadovšetko proti stránickej vede v tom presvedčení, že skutočná, kľudná a objektívna veda nemôže škodiť ani nacionalizmu slovenskému, ani československému, (...).⁸ Vysvetľovať dnes Chaloupeckého „vedecké“ konštrukcie ako vraj len zdanlivo pochybné, lebo ich nepochopenie vyplýva iba z nešťastného použitia, resp. aj z diletantského nepochopenia Chaloupeckého terminológie, je nepodarený, ničím nepodložený pokus o akúsi Chaloupeckého obhajobu.

Napriek tomu, že autor monografie o živote a diele Václava Chaloupeckého Milan Ducháček si uvedomuje Chaloupeckého sklony „k literární imaginaci“⁹ i skutočnosť, že „čeští učitelé“ prichádzali na Slovensko s istým poslaním,¹⁰ usiluje sa s veľkým osobným zaujatím „osvetliť“ vedeckú nezaujatosť Chaloupeckého výkladov o dejinnom vývine Slovákov. O. i. píše: „Václav Chaloupecký si byl vědom, jak bylo slovanské obyvatelstvo raněstředověkého středoevropského prostoru rozrůzněné, a to do té míry, že by se dokonce zdráhal označit ho na celém území Čech jediným etnonymem. Zastával však zároveň názor, že *obyvatelstvo kraje od Aše až po Zvolen* si bylo jazykově velmi příbuzné a teprve postupným vývojem došlo k utváření dialektických odchylek. (...) Jestliže tedy Chaloupecký označil obyvatele «starého Slovenska» žijící zde před uherským zábořem *za Čechy*, nešlo v tomto případě o projev oficiálního čechoslovakismu v duchu ústavy ČSR z roku 1920. Nejednalo se o politickou tendenci motivované závěry, nýbrž o způsob, jak se *kompromisně, symbolicky*, ale zároveň s co nejmenší odchylkou od řeči pramenů vypořádat s označením obyvatelstva, které, *jak se historik oprávněně domníval*, v dané době ještě postrádalo kolektivní «národní» vědomí v moderním slova smyslu.¹¹ Chaloupecký si podle citovaného vyjádření uvědo-

⁸ RAPANT, Daniel: O starý Liptov. *Replika na odpověď prof. V. Chaloupeckého*. In: Bratislava, 1933, roč. 7, s. 541; M. Ducháček, s. 241.

⁹ „Sklon k literární imaginaci, jenž mu v odborných pracích umožňoval vytvářet odvážné, ba i nepodložené konstrukty, se projevoval i v rodinném zázemí hledáním společného jazyka.“ (M. Ducháček, s. 99) I uznávaný Chaloupeckého učitel J. Pekař na margo jednej jeho práce pripomína: „Rád bych měl Váš článek v Časopise. (...) Netajím se, že mám proti němu (aspoň tak, jak jsem jej slyšel) mnohé námitky a pochybnosti. *Předně položil bych důraz na to, že nevyšetřuje skutečný stav právní a hospodářský, nýbrž teorie o něm. Za druhé bych upozornil, že teorie nezřídka projevují podivuhodnou neznalost věci.*“ (M. Ducháček, s. 265)

¹⁰ „Pokud Chaloupecký ve skrytu duše doufal, že citovanými výtkami přivede nadějného historika na «správnou», tj. svou cestu, pak musel být zklamán. (...) Rapant sice bezesporu měl v úmyslu nadále prohlubovat porozumění slovenským dějinám, *nehodlal ale nikterak souznít s ideály, s nimiž na bratislavskou univerzitu přicházeli čeští učitelé.*“ (M. Ducháček, s. 144)

¹¹ Chaloupeckého postoje M. Ducháček aj takto vysvetľuje: „Chaloupecký se tedy (snad i s předpokladem širšího ohlasu, který očekával u laické veřejnosti) *pokusil o kompromisní metaforu, která odrážela jeho osobní přesvědčení* o kulturní příslušnosti česko-moravsko-západoslovenského prostoru do sféry západní, latinské kultury. *Toto řešení, tedy ztotožnění slovanských kmenů v Čechách,*

moval proměnlivost historických společenství a *chápal symbolické označování jednotlivých komunit nikoli na základě etnicity*, ale společných kulturních a jazykových rysů (*Slavi bohemi/rutheni*) či společného sociálního statusu (*Valaši-Rusové*). *Takovýchto úvah nebyli esencionalisticky uvažující národovci včetně Jozefa Škultétyho schopní*, již proto, že byli příliš zakotveni v obranné tradici maďarizačního období a *nebyli ochotní opustit tradované a generacemi opečovávané kolektivní mýty včetně mýtu o jednotě národa*. [Stručně k tomu László VÖRÖS, *Mýtus „národa“*, in: *Mýty naše slovenské*. Eduard Krekovič–Elena Mannová–Eva Krekovičová (edd.), Bratislava 2005, s. 42-50. Zde i další paleta oblíbených slovenských historických stereotypů. Podrobněji a s teoretickým rámcem viz TÝŽ, „*Národ“: vec, skupina či kategória?*, in: *Kapitoly z histórie stredoeurópskeho priestoru*, s. 50-63.] *Je ovšem příznačné, že ani Josef Pekař se s Chaloupeckého vysvětlením neztotožnil.*¹² „Hlubší slovenská recepcie díla Václava Chaloupeckého byla až donedávna minimální především v důsledku odmítnutí tzv. čechoslovakismu, za jehož čelného představitele je Chaloupecký obvykle pokládán. Nejen další bádání, ale především změny slovenského společenského klimatu a státního uspořádání někdejšího československého státu po roce 1938 (a opětovně i po roce 1993) odkázaly Chaloupeckého práce do role antikvárního zboží, o něž málokdo jeví zájem. *Ke změně došlo až v posledních letech, kdy se objevily pokusy využít tradovaných stereotypů o Chaloupeckého díle (především knize *Staré Slovensko*) k obhajobě staromilsky nacionalistického obrazu slovenských dějin, jak je prezentuje starší generace slovenských medievalistů v čele s Richardem Marsinou, Vincentem Sedlákem, Matúšem Kučerou aj.*“¹³

Označovanie Slovákov za Čechov nie je podľa M. Ducháčka označováním na základe etnicity, ale je to kompromisný, symbolický spôsob označovania obyvateľstva, ktoré vtedy ešte „postrádalo kolektívni «národný» vedomí v modernom slova smyslu.“ Z kontextu by vychodilo, že sa táto „symbolika“ označovania nevzťahuje na Čechov, resp. označenie *Česi (Češi)* nemá v danom kontexte etnický zmysel. A tak teda V. Chaloupecký rieši „terminologický“ problém nezaujato, symbolickým označením Slovákov v ich vlastne ešte (v modernom, alebo azda postmodernom vnímaní) etnicky predexistenčnom období ako neetnických Čechov. Ako aj z citátu vidieť, Chaloupeckého „hlbokú vedu“ nie sú schopní

na Moravě i na západním («starém») Slovensku pod souhrnné označení «Češi, či jak se dnes říká Čechoslováci», však ve zjitřelé slovenské realitě narazilo na mimořádný odpor. To se projevilo nejenom v recepci Chaloupeckého největší slovakistické práce, ale mnohem výrazněji a s osudovějšími důsledky i v případě přijetí jeho publicistických textů, především článku *Tisícročná poroba?*“ (M. Ducháček, s. 217) Vysvetlenia M. Ducháčka by podľa jeho vlastného názoru mali mať svoj konečný účinok: „*Je však myslím možné konstatovat, že dosavadní interpretace Chaloupeckého stěžejní monografie, jež se nesla v duchu údajného prosazování tendenční ideje čechoslovakismu prostřednictvím zpolitizovaného vědeckého diskurzu, nadále není hajitelná.*“ (tamže)

¹² M. Ducháček, s. 215-216.

¹³ M. Ducháček, s. 419.

pochopiť slovenskí národovci typu Jozefa Škultétyho.¹⁴ Čo je však ešte horšie, v posledných rokoch sa tradované stereotypy o Chaloupeckého diele zneužívajú na obhajobu „*staromilsky nacionalistického obrazu slovenských dejín, jak je prezentuje starší generace slovenských medievistů v čele s Richardem Marsinou, Vincentem Sedlákem, Matúšem Kučerou aj.*“ Treba tu pripomenúť, že „pokusy“ o obhajobu toho staromilsky nacionalistického obrazu slovenských dejín neprezentujú len spomenutí nacionalistickí staromilci „až v posledných letech“, ale majú horribile dictu (my by sme povedali *chvála Bohu*) omnoho staršiu a živo pretrvávajúcu tradíciu, ako ju prezentuje nielen dielo Daniela Rapanta (jeho časť je vyhrotene polemicky zameraná proti „vedeckým“ konštrukciám V. Chaloupeckého), ale aj vedeckovýskumné dielo mnohých starších i mladších historikov,

¹⁴ Ved' aj sám Chaloupecký v jednom svojom vyjadrení o Hodžovi píše: „Řekl jsem si opětovně: harlekýn! Hraje dobře! Ale když vypadne z role, **pak je to zas ten nekulturní, zaostalý Slovák, jako Škultéty, jako Krčméry, Hlinka atd.**“ (Chaloupecký Pražákovi 17. 9. 1928; M. Ducháček, s. 160) Chaloupeckému, pravda, ani v iných kontextoch nechýbalo veľkohubo povýšenecké ironizovanie na adresu Slovákov. Citujeme z knihy M. Ducháčka: „Klíčovou se stala pasáž z článku *Tisícročná poroba?*, jež pojednávala o známé flokulci slovenských dějin: «Bohatýrští řečníci z jedné i z druhé strany Moravy, ano i učenci a vědci příliš nějak si oblíbili tuto frázi velkého gesta a užívají ji při nejrůznějších příležitostech. (...) **Ale právě oněch osudných tisíc let pryč způsobilo, že celý život slovanských kmenů pod Tatrami nabyl zvláštního zabarvení a rozrůznil se od svých 'bratří' za Moravou do té míry, že je to pryč už jiný národ s vlastní svou minulostí (či spíše bez minulosti, jak se věc chápe), vlastní svojí kulturou (anebo nekulturou), s vlastním svým jazykem (anebo něčím, co se za zvláštní jazyk vydává).**»“ (Václav Chaloupecký, *Tisícročná poroba?*, Průdy, 1924, roč. 8, s. 337-338; M. Ducháček s. 187) Aj ďalej vo svojom príspevku (s. 342) V. Chaloupecký píše: „Slováci sami nikdy nestačí na to, aby byli kulturním národem. Neboť dáti národu kulturní život neznamená jen písničky a rozprávky po slovensku skládat, jak si to naivně představovali štůrovci.“ (M. Ducháček, s. 202) Sám M. Ducháček sa usiluje hľadať korene Chaloupeckého vzťahu k Slovensku a k Slovákom. Píše napríklad: „Dá se říci, že odpor vůči velkouherským manírám a schematické dělení na «čechoslováky» a «maďaróny» Chaloupeckému znemožnily pochopit, vůči čemu se slovenská kultura vždy vymezovala a k čemu se vztahuje. Svět, který bezpředsudečně zkoumal jeho kolega Karel Chotek, na němž stavěl politický program Milan Hodža a k němuž se celý život ohlížel Jozef Škultéty i další činovníci Matice slovenské, Chaloupeckému zůstal cizí.“ (M. Ducháček, s. 183); „Během této budovatelské dekády se navíc Chaloupecký neustále střetával s hluboce zakořeněnými stereotypy slovenského národoveckého hnutí a v neposlední řadě i s vlastními předsudky, které mu znemožňovaly hlouběji pochopit, proč jeho pojetí obrazu československých dějin nebylo pro Slováky přijatelné. Se slovenskou kulturní veřejností nenalezl společnou řeč a byl pro způsob prezentace vlastních názorů odmítán všude, ať už se jednalo o starší martinskou generaci v čele s Jozefem Škultéty, agrárnickou politickou elitu vedenou Milanem Hodžou, či o slovo se hlásící mládí reprezentované Danielem Rapantem, Jánem Smrekem nebo Vladimírem Clementisem.“ (M. Ducháček, s. 403) Tu treba podotknúť, že ani M. Ducháček sa neubránil svojim, zdá sa, dosiaľ nevykoreněným českým „stereotypom“: „Rozpor mezi vytouženým badatelským prostorem «osvětské doby gotické» a závazky vyplývajícími z knižecí služby však tehdejší archivář a knihovník vnímal jako propastné a přes počáteční snahu se s nimi nevyrovnal. Když se od nich po čtyřech letech prožitých pod jhem válečné administrativy odpoutával, činil tak v domněni, že poté, co obětuje část tvůrčí energie dějinám **nově nabytého území Československé republiky**, získá konečně i možnost navrátit se k tematice, která ho cele upoutala již během univerzitního studia.“ (M. Ducháček, s. 402)

archeológov i jazykovedcov. Nálepkovat' výsledky ich celoživotných vedeckých výskumov ako staromilský nacionalizmus je ničím nepodložený voluntarizmus.

Ďalšie jazykovedné i historické výskumy veľkého množstva zachovaných, často stále objavovaných, analyzovaných a sprístupňovaných písomných i hmotných prameňov priniesli a stále prinášajú množstvo relevantných údajov o živote a kultúre našich predkov. Ján Stanislav priniesol do týchto výskumov svoj významný vklad. Spomenúť možno jeho výskumy staroslovienskych pamiatok a ďalších historických textov a zápisov vzťahujúcich sa na najstaršie obdobie našich dejín, ktoré sa špecifickým spôsobom odráža v týchto písomnostiach, napríklad v tzv. veľkomoravizmoch, ktoré sa do staroslovienskych textov dostali z kultivovaného jazyka na svoj čas civilizlačne vyspelej spoločnosti starých Slovákov.¹⁵ Len na ilustráciu spomeňme familiárnu domácu podobu mena veľkomoravského kniežata Rastislava v podobe *Rastic*, ktorá v tejto forme môže pochádzať len z jazyka našich slovenských predkov, i na celý rad ďalších tzv. veľkomoravizmov a na ich pokračovanie a ďalší prirodzený vývin v slovenskom jazyku.¹⁶ Spomeňme si ďalej na jeho jazykovedné analýzy starobylých miestnych názvov, ktoré sú významnými dokladmi o charaktere osídlenia celých geografických oblastí. V tejto súvislosti sú významné aj Stanislavove interpretácie obsahu najstarších zachovaných textov, listín a zápisov. Tak napríklad poukazuje na údaj z pápežskej buly z roku 869, ktorá sa adresuje takto: „Hadrián, biskup i služobník Boží, k Rastislavovi i Svätoplukovi i Kocel'ovi...“ K tomuto adresovaniu J. Stanislav poznamenáva: „Pápež posielala tu ten istý list trom kniežatám odrazu, pretože jednoducho všetky tieto tri kniežatá patrili tomu istému národu.“¹⁷ Rovnako tak interpretuje aj záznam v Nestorovom letopise: „Pre nás má zápis u Nestora ten veľký význam, že podrobne uvádza kniežatá, ktoré sa o posolstve poradili a ktorým cisár Michal poslal učiteľ'ov. **Uvádza presne všetky hlavné kniežatá, ktoré vtedy vládli nášmu národu, teda i Kocel'a.** Údaj je teda zaiste spoľahlivý. Dôležité je, že sa krajiny všetkých týchto troch kniežat uvádzajú pod jediným menom ako *Slověnskaja zem'la*, a to v singulári. **Autor legendy si je teda vedomý, že táto zem je obývaná tým istým obyvateľ'stvom.**“¹⁸

¹⁵ Pozri súhrne aj v učebnici STANISLAV, Ján: Starosloviensky jazyk. 1. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľ'stvo 1978, s. 19-282.

¹⁶ Pozri aj DORUĽA, Ján: Slováci medzi starými susedmi. Môžu byť aj Slováci starí? Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV–Slovenský komitét slavistov 2015, s. 10, 80, 307-331 (o slovách *selo*, *kňaz*, *kňahňa*, *špán*, *priš* a i.)

¹⁷ STANISLAV, Ján: Kultúra starých Slovákov. Reprint pôvodiny z roku 1944. [Napísané v roku 1943.] Bratislava : Kubko Goral 1997, s. 14.

¹⁸ STANISLAV, Ján: Slovenský juh v stredoveku. I. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská 1948, s. 14 (zvýraznenie tu i ďalej naše – J. D.). Pozri aj obsahovo rovnaké konštatovanie P. J. Šafárika: „Magice tato svědectwj před očima giž o vzniku gměna Morawy a geho poznenáhlém přes rozličné kraginy rozšjřenj bezpečněji souditi můžeme. Půwod gměna u řeky Morawy hledati se musj: obyvatelé podkragj gegjho slauli Morawané. **Stegnost pogitj, nářečj a mrawü, též společnost vlády**

Ako vidieť, Ján Stanislav podčiarkuje údaj, že všetky spomínané kniežatá vládli jednému národu. Slovom *knieža* sa označuje vládca istého územného celku. Jeho východiskovou podobou, písomne dobre doloženou v staroslovienských textoch, je slovo *кнѣдзь*,¹⁹ ktorého pravidelným pokračovaním v slovenčine je slovo *kňaz* (čes. *kněz*, pol. *ksiądz*, rus. *князь*). Slovo *knieža* (čes. *kníže*, pol. *książe*) označovalo pôvodne kniežacieho syna. Je to pravidelná slovotvorná forma, akou sa tvoria pomenovania mláďat (*dievča, žriebä, kozľa, húsa...*). V odbornej literatúre je dobre vysvetlený proces vývinu významovej stavby slova *кнѣдзь* v jednotlivých slovanských jazykoch, v slovenčine a v iných západoslovanských jazykoch od významu „vládca“ k významu „pán; dominus“, resp. potom ďalej k významu „duchovná osoba; sacerdos“ (dnešné „kňaz“).²⁰ Ján Stanislav píše: „Po pretvorení významu slova *kostel* na «chrám», aj slovo, označujúce veliteľa, pána pevnosti, hradu dostáva kresťanský význam a označuje sa ním presbyter – *kňaz*. Starý pochop vytvára sa tvarom *knieža*, u starých Slovákov pôvodne iste *kňážä*.“²¹ O používaní slova *kňaz* vo význame „pán; dominus“ v slovenčine možno dnes uviesť ďalšie doplňujúce údaje. Tak napríklad v jednom staršom zápise variantu rozprávky *O troch grošoch* môžeme čítať: „«No dobre kod je tak» zaradowau sa král. «Widíš muoj drahí, ja mám doma 12^{tich} *kňazou*, a čím wečú jim plácu dáwam, tim wečmi sa mi ponosujú, že nemajú z čoho žit, – teraz jim ja zahadám túto hadku čo mi ti powedaw, (...)» (...) Len čo došou, naraz daw zawolat tich dwanactich *kňazou*, (...) «(...) teraz mne wi powecte kod’ ste *kňazjá*, ako sa ma ta wec o tich troch grošoch rozumet (...)» (...) pridú tu domou náši *knazja*, – začali sa po hlawe škrabat, – každi z nich chcew bit mudrejší nad druhiho, (...) a tu wera ani z *knazou* ani z hadki nebolo ništ, (...)“²² Aj v jednom staršom zápise textu ľudovej piesne čítame: „Išlo dzjefče na wodu / pres *knazowu* zahradu, / prišol pan, / rozbil žban, / aha, mhu, rozbil žban (...)“ atď.²³

Pôvodným slovanským (neprevzatým) slovom na označenie domáceho vládcu je slovo *vladyka*. Najstaršie písomné údaje o jeho používaní sa vzťahujú

pod knjžaty z téhož rodu pošlými, byli na přjčině, že gměno toto giž welmi časně, t. před l. 800, i na sausednj Slowáky w podkragj Wáhu, Hronu atd., přešlo. Pribina, gehož stolice byla w Nitře, slowe knjžetem morawským (l. 830, 836, 860)“ (Slowanské starožitnosti. Sepsal Pawel Josef Šafařík. W Praze, Tiskem Jana Spurného 1837, s. 827-828).

¹⁹ Pozri k tomu J. Stanislav: „V styku s Nemcami Slovania prevzali pre funkciu čelných vedúcich rodu, resp. kmeňa, slovo *кнѣдзь*. (...) Z germánčiny je aj slovanské slovo *цѣсарь*, gótsky *kaisar*; lat. *caesar* (čĕ- z *kai*- druhou palatalizáciou). Okolo roku 800 z mena Karola Veľkého vzniklo slovo **kar-ľ*, stsl. *kralь*, sloven. *král*.“ (STANISLAV, Ján: Dejiny slovenského jazyka. I. Úvod a hláskoslovie. Bratislava : Vydavateľstvo SAV 1956, s. 58)

²⁰ Pozri napr. Ján Doruľa, Slováci medzi starými susedmi, s. 322-324.

²¹ STANISLAV, Ján: Zo života slov a našich predkov. Bratislava : Štátne nakladateľstvo v Bratislave 1950, s. 27.

²² PÁCALOVÁ, Jana: Codexy tisovské. K prameňom slovenských rozprávok. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Ústav slovenskej literatúry SAV 2015, s. 107.

²³ *Piesne ľudu slovenského*. Vydáva Museálna slovenská spoločnosť. Sošit I. Piesne zo Spiša. Sossiberial Štefan Mišík. Turč. Sv. Martin. Tlačou kníhtlačiarско-účastinárskeho spolku. 1898, s.7: I. Piesne z Hnilca. 7.

na širšiu stredodunajsko-pomoravskú sídelnú oblasť a Panóniu. Ján Stanislav píše: „Hlavou vyššej organizačnej jednotky bol **voldyka*, na Veľkej Morave *vладыка*. Rastislavovi poslovia v Carihrade oslovili byzantského cisára slovom *vладыка*.“²⁴ V Konštantínovom živote totiž čítame: *то послаи намъ, владыко, епископа и учителя такового,...*²⁵ Na oslovenie vysokého vládcu, byzantského cisára, použili poslovia kniežat'a Rastislava svoje starobylé slovo. O jeho starobylosti J. Stanislav píše: „Prvá historicky zaznačená osoba slovienskeho²⁶ pôvodu by mohla byť vo *Fredegarovej kronike* v zápise na rok 631. Spomína sa tu, že Bulhari utrpeli v Panónii veľkú porážku a že ich knieža Alciosus z bavorského zajatia utiekol do *Marca Vinedorum* a potom do Talianska. Skrýval sa u kniežat'a Vinedov viac rokov: *Post haec (Alciosus) cum Wallucum* (v iných rkp. *Walduco*, *Valduco*) *ducem Winedorum annis plurimis vixit cum suis*. Pritom *Valducus* nebude osobné meno, lež všeobecné meno *valdyka*, po prešmyknutí *vладыка*. Najpravdepodobnejšie takto oslovovali Vinidi – Slovieni svojho vedúceho činiteľa.“²⁷

Tak ako v Kyjevskej Rusi boli viaceré kniežatá (jedným z nich bolo aj najmocnejšie kyjevské knieža), boli aj na Veľkej Morave viaceré kniežatá. Jedným z nich bol aj mocný panovník Svätopluk, o ktorom sa zachovali nielen starobylé ľudové povesti, ale aj mnohé starobylé písomné záznamy. V slovanských písomnostiach sa jeho panovnícka hodnosť označuje tak, ako sa vtedy, dobovo označovala aj v iných slovanských oblastiach. Ak sa v neslovanských textoch, v latinských písomnostiach označuje jeho panovnícka hodnosť aj slovom *rex* „kráľ“, odráža toto označenie jeho politickú moc a váhu, väčšiu, ako bola moc a váha iných slovanských kniežat. V tomto zmysle pripísali (pápeži, kronikári a iní dejepisci a ľudové legendy) svojím pomenovaním Svätoplukovi tú váhu, aká sa označením *rex* pripiso-

²⁴ Ján Stanislav, *Dejiny slovenského jazyka*. I., s. 53.

²⁵ *Magnae Moraviae fontes historici*. II. Brno : Universita J. E. Purkyně 1967, s. 99.

²⁶ O podobe so základom *sloviens* - J. Stanislav hovorí: „Ak píšeme *Slovieni*, je to prepis zápisu *Slověn*-. Ak píšeme *Sloveni*, myslíme tým formu ďalej vyvinutú v slovenskom jazyku. Termín *Slovania* označuje všeobecne Slovanov. Termín *Slověne po Dunajevi* alebo aj *Slověni po Dunajevi* použil staroruský Nestor krátko po roku 1100. Myslí ním Slovienov – alebo Slovenov – na strednom Dunaji. Starí Rusi dobre poznali túto oblasť i jej dejiny a osudy, pravdaže, predovšetkým deje súvisiace s Konštantínom a Metodom i s Rastislavom, Svätoplukom a Koceľom.“ (Ján Stanislav, *Starosloviensky jazyk*. I., s. 34) A na inom mieste J. Stanislav píše: „Po zistení, že Panónia bola osídlená Slovákami, ktorí sa, pravda, vtedy volali **Sloviene**, slovenská účasť na staroslovienskych prekladoch nielenže je jasnejšia, ale je aj rukolapne dokázaná.“ (*Kultúra starých Slovákov*, s. 14; tu na strane 32 J. Stanislav píše: „Existuje písomný doklad mena tohto starého Slovenska. Čítame ho v staroruskom Nestorovom letopise, kde náš kraj nesie meno Slovienskaja zemľa, t. j. Slovenská zem“) O termíne *starosloviensky jazyk* pozri viac Ján Doruľa, *Slováci medzi starými susedmi*, s. 274-277.

²⁷ Ján Stanislav, *Starosloviensky jazyk*. I., s. 58. Pozri aj TRUBAČEV, Oleg Nikolajevič: *SCLAVANIA am Obermain in merovingischer und karolingischer Zeit: die Sprachreste*. In: *Central Europe in 8th-10th Centuries – Mitteleuropa im 8.-10. Jahrhundert*. Bratislava : Ministry of Culture of the Slovak Republic / Slovak Academy of Sciences – Kulturministerium der Slowakischen Republik / Slowakische Akademie der Wissenschaften 1997, s. 53-55 i VASMER, Max: *Russisches etymologisches Wörterbuch*. I. Heidelberg : Carl Winter Universitätsverlag 1953, s. 209.

vala v uvedenom zmysle aj iným vládcom. Nemožno pochybovať o tom, že v tomto zmysle označenie *rex*, *král* Svätoplukovi patrí, nemožno mu ho upierať. Výstižne to najnovšie formuloval český historik Josef Žemlička: „Vždyť i papežská kancelář byla bezradná, jak moravského vládce oslovit. V adrese jednoho listu ho neváhala titulovat «králem Slovanů» (*rex Sclavorum*), o «knížeti nebo králi» (*ducem suum vel regem*) mluví Kristián. Nicméně otázka legitimacy Svatoplukova království je z historické perspektivy mimochodná a pro «naši» střední Evropu o víc než jedno století předčasná. Samozřejmě, že Svatopluk nemohl být králem řádně korunovaným a církevně pomazaným v duchu *Ordines* z 10. století. V této přísné optice králem nebyl, ale byl králem ve smyslu velkého panovníka, tak jako ho cizina viděla coby knížete, vládce, archóna, hraběte (překládáme-li tak výraz *comes*). Pokud Kučera [KUČERA, Matuš: *Král Svätopluk (830?-846-894)*. Martin : Matica slovenská 2010] v titulu své knihy pojmu «král» použil, chápe ho v tomto smyslu. Ostatně Svatoplukova kauza není ojedinelá. V irokeltském, anglosaském či skandinávském světě se s «králi» setkáváme velmi často. Nebývali to však vládci institucionálních království pokarlovského kulturního okruhu (částečně snad jen v Anglii), nýbrž při absenci pojmoslovné vyřibnosti chtěli latinští relátoři podtrhnout jejich čestné místo v místních uskupeních. Králi různých stupňů se to zvláště v severských teritoriích koncem prvního tisíciletí jen hemží. (...) Jinými slovy, *rex* 8. nebo 9. století byl z podstaty něčím jiným než král latinského světa po roce 1000.“²⁸

Ako sme už boli inde konštatovali, pomenovanie *Slověne* (Sloväne) / *Sloveni* (Sloveňi), neskôr *Slováci* je etnickým názvom obyvateľov Veľkej Moravy na celom jej území, t. j. aj v tých častiach, ktoré sa po jej zániku dostali do iných štátno-politických útvarov. Slováci si podnes zachovali svoj starobyľý etnický názov. Jadro Veľkej Moravy (okrem neskôr pripojeného územia Čiech a Vislianska) obývalo jedno slovanské etnikum (Sloveni). Nadkmeňové integračné procesy prebiehali na území dnešnej Moravy tak ako na území dnešného Slovenska, s rovnakými výsledkami. Veď aj obyvatelia Moravského Slovenska, na ktorom tiež nedošlo k prerušeniu vývinu etnickej kontinuity, sa nazývajú Slováci. Na tomto fakte nič nemenia novodobé modifikácie pomenovania v rámci českého štátu. Jazyková a etnická jednota obyvateľov východnej Moravy s obyvateľmi dnešného Slovenska sa udržala takmer do dnešných čias; v odbornej literatúre nebola nikdy spochybňovaná.²⁹ Aj Ján Stanislav už vo svojej učebnici z roku 1938 píše: „Západná hranica oblasti slovenského jazyka nie je shodná so západnou hranicou Slovenskej krajiny, ale ide hlboko po území Moravy asi na čiare Hranice–Kroměříž–Kyjov–skoro k rieke Dyji. Východná hranica ide v okolí Užhorodu.“³⁰ Pri tomto konštatovaní sa

²⁸ ŽEMLIČKA, Josef: Kníže a král v souradnicích přemyslovského věku. In: Český časopis historický, 2016, roč. 114, č. 1, s. 8-9.

²⁹ Pozri Ján Doruľa, Slováci medzi starými susedmi, s. 411n.

³⁰ STANISLAV, Ján: Československá mluvnica pre odborných učiteľov a vysokoškolákov. Praha–Prešov : Nákladom Československej grafickej únie úč. spol. 1938, s. 177.

J. Stanislav mohol oprieť aj o výskumy českých jazykovedcov. Napríklad Václav Vážný vo svojej súhrnnej práci o slovenských nárečiach vydanej v roku 1934 o. i. píše: „S o u v i s l é s í d l o S l o v á k ů je dnes téměř úplně ve vlastním samostatném státě. Rozprostírá se tu na v ý c h o d n í M o r a v ě pod Beskydami, které oddělují jazykovou oblast slovenskou od nářečí lašského, na východ od jazykové oblasti centrální Moravy, zvané oblastí hanáckou (přibližně na východ od linie, kterou tvoří města Hodonín, Kelč, Kroměříž, Kyjov a Hustopeče, kromě německých Hustopečí všechna už v jazykové oblasti slovenské; viz *Fr. Trávníček*, Dialektologická mapa moravská s přílohou Moravská nářečí, Praha 1926) a na S l o v e n s k u či v S l o v e n s k é k r a j i n ě až po Užhorod.“³¹ „Kdežto národnostní a jazyková oblast moravkoslovenská je téměř naprosto jednoduší, i uvnitř jazykového celku slovenského na Slovensku jsou cizí jazykové ostrovy (...).“³² „Slováci na Moravě žili pak i odevždy v politické a kulturní spojitosti s Čechy a píší spisovnou češtinou. Slováci na vlastním Slovensku, na území bývalé říše Uherské, užívají od roků 40. minulého století spisovné slovenštiny“; „Vývoj slovenských nářečí a jejich dnešní stav byl podmíněn nejen povahou, formací a osudy území, kde Slováci bydlili [Etnická a jazyková oblast slovenská zhruba od Hustopečí na Moravě až po Užhorod je dlouhá asi 400 km při průměrné šířce ne celých 70 km], ale i bývalou dlouho trvajícím rozdílností politické příslušnosti. Podle těchto starých politických poměrů územních (zeměpisných, teritoriálních) – spíše než podle významných hledisek jazykových a národopisných anebo snad národnostních – dělívali se s l o v e n s k á n á r e č í na m o r a v s k o s l o v e n s k á a na v l a s t n í s l o v e n s k á n á r e č í. S hlediska etnického a jazykového takové rozdělení komplexu slovenského na slovenskou oblast na Moravě a na vlastním Slovensku oprávnění nemá“; „Mezi slovanskými filology a národopisci o tom nikdy nebylo sporu, že bývalá politická hranice mezi Moravou a Slovenskem není hranicí jazykovou ani národnostní.“³³

Odkaz rozvetveného diela Jána Stanislava, ktorý si na kongrese slovenských slavistov pripomíname, je v mnohom aj dnes aktuálny. Je v ňom nielen nevídaná pracovná zaujatosť, ale aj hlboká, no nezaujatá citová zainteresovanosť k predmetu skúmania a k jeho adresátom. Tak napríklad v úvode citovanej publikácie *Kultúra starých Slovákov* J. Stanislav píše: „Slovenská vedecká tvorba potrebuje káder svojich čitateľov aj mimo príslušných odborníkov, lebo slovenský vedecký pracovník je súčasťou národa a pre celý národ; pri svojej práci chcel by mať vedomie, že vedecké práce národ nielen potrebuje, a to veľmi potrebuje, ale že vedecká kniha zavíta aj na stôl slovenského človeka. (...) Vedecká tvorba patrí medzi najkrajšie vizitky národa. Ňou a národným umením, ktoré tvoria národní umelci,

³¹ VÁŽNÝ, Václav: Nářečí slovenská. In: Československá vlastivěda. Díl III. Jazyk. Praha : «Sfinx» Bohumil Janda 1934, s. 221.

³² Tamže, s. 222.

³³ Tamže, s. 223.

sa národ najväčšmi reprezentuje pred cudzinou. Podľa vyspelosti vedy a národných činov umelcov sa posudzuje celý národ. Aj malý národ môže mať veľkú vedu a veľkých umelcov. Tí však musia nájsť pochopenie a všemožnú podporu predovšetkým vo svojom národe. Mnoho hmotného imania zanikne bez stopy, ale veda a umenie sú večné a naveky svedčia.“ Ak svojho času znamenitý slovenský historik Ján Tibenský bol o P. J. Šafárikovi napísal, že „ako vedec nikdy neskízol do vedomého subjektívneho výkladu alebo k falzifikácii historickej skutočnosti,“ hoci k svojim výskumom nepristupoval ako chladný vedec, ale ako vedec-vlastenec,³⁴ možno to isté povedať aj o Jánovi Stanislavovi, o jeho diele. A ak sám P. J. Šafárik hovorí, že „Prawa zagisté důkladnost w historii, gakoż w każde giné nauce, záležj w dokonalém poznánj wěcj gednotných a podrobných, což wždy gest pracné a těžké, nikoli w oblíbeném ted' rozumovánj a mudrowánj, kteréž bez onoho wždy gest galowé, ačkoli snadné,“³⁵ možno opäť povedať, že toto krédo je aj krédom Jána Stanislava.

Ján Stanislav je tak dôstojným a čestným pokračovateľom v diele mnohých generácií slovenských vzdelancov, ktorí v priebehu stáročí prinášali svoj vklad do rozvoja slovenskej duchovnej i materiálnej kultúry, boli nielen jej súčasťou, ale aj jej spolutvorcami. Skúmať pramene, údaje a doklady o pestrých peripetiách slovenského historického vývinu, o každodennom živote, o pestrofarebnej duchovnej umelecko-poetickej i materiálnej kultúre Slovákov v dotyku a spolupôsobení so všetkými susedmi a kolonistami čo len z pohľadu interdisciplinárne kooperujúceho filológa, ktorý všetko to spomínané nachádza v jazykovom odraze nielen slovenských, ale aj inojazyčných, najmä v latinských a nemeckých písomnostiach, je nesmierne fascinujúce a, musím to celkom nepateticky povedať, pre slovenského bádateľa duchovne povznášajúce. Príčinou toho povznášajúceho pocitu je vydolovaná pravda o priebehu slovenského historického vývinu. Táto pravda je pre ľudské spoločenstvo Slovákov natoľko priaznivá, že akákoľvek prikrášľujúca falzifikácia by jej mohla len uškodiť.

Falzifikácie z pera a z iných aktivít „slovenských“ baránkov ktorým sa nie vždy darí zakryť, dobre zaodiet' svoje cielené vlčie klamstvá, nemôžu svojou do „svetového modernizmu“ či globalistického kognitivismu odetou jalovosťou pre-

³⁴ TIBENSKÝ, Ján: Slovenské korene Šafárikovho slavizmu. In: Pavol Jozef Šafárik a slovenské národné obrodienie. Ed. Imrich Sedlák. Martin : Matica slovenská 1989, s. 36. J. Tibenský tu cituje aj úryvok zo Slowanských starožitností (s. 4): *přirozená láska k milé národnosti našj, náklonnost k domácjmu dějepisu a mluwozpytu wúbec, wraucj žádost, wšestranným zhlaubánjm a rozsudným wyloženjm starožitnostj našich wytrhnauti z nehodného zanedbánj půwod a zrost národu našeho ...*

³⁵ Slowanské starožitností. Sepsal Pawel Josef Šafařjk. W Praze, Tiskem Jana Spurného 1837, s. V. Pozri aj tu v poznámke 9 citovanú pripomienku Josefa Pekařa, že „teorie nezřídka projevují podivuhodnou neznalost věci.“ Je poľutovaniahodné a smutné, že sa dnes príliš často stretáme s takýmito na piesku stavanými „teóriami,“ ktoré si svoju reputáciu (to neznamená, že aj nejakú hodnovernú platnosť) zachraňujú tvrdením o svojej rozumovej kognitívnosti, kdesi vo svete (pravdaže „západnom“) pochytenej, hoci aj v danom kontexte načisto mimokontextovej vraj modernosti, ktorá by mala so zničujúcou silou „pochovať“ všetky „mýty“ i ľudové a historické tradície, pravdaže len tie slovenské.

tvoriť ten vraj staromilsky nacionalistický obraz o slovenskej minulosti. Veď za tie oplývajúce nacionalistické nemoderné topoi, stereotypy a mýty, ako napríklad *národnostný útlak, odnárodňovanie, maďarizácia, maďarón, jednotný slovenský národ* a podobné vraj reálnym obsahom nenaplnené (opäť len vo vzťahu k Slovákom a k akémusi vymyslenému starému i novšiemu Slovensku), ktoré tí naozajstní, plne globalizovaní historici rozhodne a tvrdo odmietajú, neponúkajú nijakú modernú, konštruktívnu globalistickú alternatívu. No veď celoplošná protislovenská deštrukcia nepotrebuje alternatívu. Je sama osebe naplneným predbežným cieľom.

Nič iné ako číročistá deštrukcia slovenského jazyka je v mene rodovej (genderovej) vraj rovnosti a jazykovej korektnosti presadzované či „svetovo rozhladené,“ t. j. globalistické preferovanie neprechýlených podôb všeobecných i vlastných mien označujúcich ženské osoby,³⁶ alebo podivuhodná krikl'avo neslovenská intonácia oznamovacích viet (dala by sa vari označiť ako anglické „spievanie“ slovenského textu),³⁷ akú pracne nacvičenú produkujú viacerí hlásatelia, moderátori a spravodajcovia (domáci i zahraniční) slovenského rozhlasu a televízie.³⁸

Spomínaným „slovenským“ baránkom nedáva spávať ani trápenie zo stále ešte nesplnenej úlohy zaviesť do Pravidiel slovenského pravopisu maďarskú grafiku pri písaní mien historických osobností z uhorského obdobia slovenských dejín. Akosi sa to na tom dnešnom Slovensku nepodarilo ani napriek poslednému, no naozaj už starostlivo pripravenému pokusu. Treba uznať, že nešlo o zlyhanie nadmieru príčinnivých organizátorov a ich starostlivo zoskupených pomocníkov.³⁹ Keďže sme sa na citovanom mieste už dostatočne podrobne a zreteľne vyjadrili k otázke písania spomínaných mien, nebudeme ju tu opäť rozoberať. Pripomíname len, že pre celú jej protislovenskú obľudnosť by sme ťažko hľadali paralelu niekde inde vo svete. Ba nenašli by sme ju ani v tzv. karpatskej kotline, u našich južných „starých“ susedov často európsky mierumilovne chápanej ako maďarský Magyarország. Keď

³⁶ Pozri k tomu Ján Doruľa, *Slováci medzi starými susedmi*, s. 18-20.

³⁷ Na deštrukciu intonačného systému slovenčiny a v danej súvislosti na ľahostajnosť i neúctu k materinskému jazyku poukazuje profesor Ábel Král, ktorý pripomína, že „sa začína narušať ortoepický, osobitne aj intonačný systém spisovnej slovenčiny, napr. jednoznačné opozičné vzťahy ukončenosti a neukončenosti v neutrálnych oznamovacích a opytovacích vetách a súvetiach.“ (KRÁL, Ábel: *Pravidlá slovenskej výslovnosti*. 3. vydanie. Martin : Matica slovenská 2016, s. 14)

³⁸ Pravda, ani v názve verejnoprávnej inštitúcie so skratkou RTVS nenájdeme v úradnom názvosloví tabuizované prídavné meno *slovenský*; ako dobre, že sa až dosiaľ udržalo v úradných zemepisných názvoch *Slovenské rudohorie* alebo *Slovenský raj*, ba udržalo sa dokonca aj vo viacerých miestnych názvoch; ešte ho tam nestihol smutno-krutý osud prídavného mena *svätý*.

³⁹ Pozri viac Ján Doruľa, *Slováci medzi starými susedmi*, s. 382-405. Tí istí neúnavní organizátori (iste s novou gardou vyškolených pomocníčok, resp. aj pomocníkov) sa nevzdávajú, ale opäť raz mobilizujú (nie výskum, ale akciu). „Problém uvádzania vlastných mien historických osobností“ nastoľujú opäť na svojej akcii v októbri 2016. Dokonalý prehľad aj o tých účastníkoch, ktorí nemajú vopred ohlásené (vybraté) príspevky, organizátorom zabezpečí splnenie požiadavky, aby aj takíto účastníci vopred vyplnili a im odoslali návratku. Mohlo by sa totiž podľa vysvetlenia organizátorov stať, že by sa neregistrovaným záujemcom neušlo miesto na sedenie. Nuž príprava dôkladnejšia ako všetky doterajšie. Azda už teraz všetko „dobre“ dopadne.

naši vzdelanci až do čias genocídnej maďarizácie⁴⁰ celkom prirodzene pokladali Uhorsko za svoju vlasť, zvykli si celkom prirodzene písať o nej, teda aj o jej obyvateľoch a osobnostiach, vo svojom jazyku tak, ako o nej písali aj iní obyvatelia Uhorska vo svojich jazykoch. Prečo sa dnes toto právo upiera len Slovákom, neupiera sa nikomu inému v nástupníckych štátoch (jedným z nich je aj Maďarsko)? Nie je to azda preto, že si ho tam nikto nedá vziať, že nikomu tam ani na um nepríde niečo, čo by v danom kontexte celkom prirodzene musel pokladať za absurdnosť? Nehlásia sa Slováci k svojim dejinám, k svojmu jazyku, k svojej bohatej duchovnej i materiálnej kultúre? Ak sa hlásia, kto je potom ten, čo toto všetko kriví, prekrúca, falšuje na cudzí obraz? Spomeňme si, čo povedal v tejto súvislosti jeden z kruto prenasledovaných Slovákov, Michal Miloslav Hodža:⁴¹ „Pravda, keď človek chce k tomu lebo k tomu národu sa pričítať a povje ku pr. no ja som síce rodzení Němec, ale chcem biť v živoťe tomto Maďar, tak že i moje meno německuo si pomad'arčím a buďem sa volať na potom ňje Deutsch ale Němet, pravda že aňi v tom ňik mu ňezabráňi. Ale to len takí ľud'ja robja, čo sa u prostrjed Němcov lebo Slovákov sami za sebä hanbiť musja, preto že súc medzi svojimi dobrými sami asnad' svojich sa ňehodní.“⁴² A ďalej na strane 74 píše: „Teraz je to pravda už inakšje, zo srdca Urodzencov našich vipadou národ náš, Boh vid'í, že ňje pre svoju vinnu (...). To je ňeresť, ktorá na budúcnosť Urodzenstva nášho ťažko padnúť muože; preto že ak láska a prjaťelstvo ľud'í ňespojuje, číri zákon a právo svetskuo ňikdi to dostatočne ňeurobí. A pritom či je to ňje trápní živuot u prostrjed svojeho vlastnjeho národu žit' na spuosob cudzincov? To len Ťurci tak žijú medzi Bulharmi a Rekmi, ako zo všetkých strán ňenávist'ou svojých poddaních obklopení ňerod'í. Skapat' musja dňes zajtrá, lebo panstva svojego koreňe do národňjeho života ňepust'ili. Najmenšja búrka domáca ich zvráťi. Čo je to za živuot? to sa len víbojňicke úchiti a chvati, ktorje duch kresťanstva trpeť ňemuože.“ Na morálny „prínos“ odrodilcov do maďarskej spoločnosti poukázal o niečo neskôr aj Štefan Marko Daxner: „Či premení sa tento charakter Maďarstva hromadným vplyvom odrodilcov? Viere podobná vec, že zmení sa, ale nezosľachtí sa, lebo chabosť, ľahkomyselnosť, materiálny egoizmus, lest', zrada, zadávanie [= opúšťanie, zriekanie sa – J. D.] princípov mravných a iné etické pramene odrodilstva môžu len zdemoralizovať, nie však zušľacht'ovať človeka, spoločnosť, národ.“⁴³

Nepíšem formálny záver. Verím, že najmä slovenský čitateľ si sám, každý pre seba, urobí nie jeden, ale viacej záverov.

⁴⁰ Aj tento „topos“ (*maďarizácia*) má, žiaľ, svoju celkom konkrétnu obsahovú náplň, svoj reálny historický príbeh i historické výsledky a dôsledky.

⁴¹ Preberáme z citovanej knihy Slováci medzi starými susedmi, s. 395.

⁴² Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo. Od Michala Miloslava Hodžu. Nákladom Tatrína. Číslo II. V Levoči, tlačom Jana Werthmüllera a sina 1847, s. 30.

⁴³ Štefan Marko Daxner: V službe národa. Výber zostavil, štúdiu napísal, poznámky a vysvetlivky vypracoval František Bokes. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry 1958, s. 138.